

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.03.003>
УДК 81'27:316.74(=161.2)(44)

І.М. ЦАР, кандидат філологічних наук, науковий співробітник
відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики
Інститут української мови НАН України
вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: tsar.ivanna5@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9764-5758>

Н.Р. МАТВЕЄВА, доктор філософії, викладач кафедри української мови та славістики
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027
E-mail: natalya_matveieva@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6290-9381>

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У ФРАНЦІЇ

У статті проаналізовано динаміку національної та мовної самоідентифікації вимушених українських мігрантів у багатомовному середовищі Франції. Схарактеризовано зміни їхньої мовної поведінки та мовної свідомості в контексті інтеграції у французький мовно-культурний простір. З'ясовано, що мовна адаптація українських переселенців до французького суспільства пов'язана з їхнім прагненням зберегти рідну мову, культуру та самоідентифікацію. Окреслено типові стратегії адаптації ідентичності українських мігрантів до мультикультурного середовища Франції.

Ключові слова: мовна свідомість, ідентичність, багатомовність, мовна поведінка, мовна інтеграція, українські мігранти.

У сучасному глобалізованому світі мовна поведінка мігрантів набуває важливого значення для вивчення соціолінгвістичної динаміки, яка формується на перетині мов, культур та ідентичностей. Однією з найактуальніших тем у цьому контексті є багатомовність як інструмент соціальної інтеграції та маркер особистої та колективної ідентичностей. Збройна агресія Росії проти України у 2014 році, а особливо повномасштабне вторгнення у 2022 році, спричинили значну хвилю міграції українців до країн

Цитування: Цар І.М., Матвеєва Н.Р. (2025). Збереження ідентичності українських мігрантів у Франції. *Українська мова*, 3 (95), 3—21. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.03.003>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Європейського Союзу, зокрема до Франції. У цих умовах мовна адаптація українських мігрантів стала не лише практичною потребою, а й складним формування нових ідентичностей.

У Франції українські мігранти опиняються в мовному середовищі, де домінує французька мова як офіційна, водночас англійська мова є важливою для міжнаціональної комунікації, а рідна українська відіграє роль засобу збереження національної ідентичності.

Мета статті — проаналізувати, як українські мігранти у Франції зберігають чи змінюють свою мовну й національну ідентичності у процесі адаптації до мультикультурного середовища.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріалом для дослідження послуговували інтерв'ю з українцями у Франції, записані у формі мовної біографії (7 записів загальною тривалістю понад 7 годин мовлення), результати проведеного анкетування у форматі відкритих відповідей (за принципом мовної біографії) (обсяг вибірки — 64 респонденти) та власне спостереження за мовною поведінкою українців у Франції, що дало змогу вивчити не лише мовні практики, а й суб'єктивне сприйняття мови як частини особистої і національної ідентичностей. Серед респондентів і особи, які переїхали до Франції у зв'язку з повномасштабною війною, тобто вимушені мігранти, і ті, хто переїхав туди раніше. Такий підхід уможливив докладно проаналізувати вплив війни на мовну ідентичність української діаспори за кордоном. Дослідження виконане протягом листопада 2024 року за підтримки Французького інституту в Україні та участі авторів у нерезидентській та резидентській програмах для українських дослідників Французького центру досліджень у галузі гуманітарних та соціальних наук (CEFRES, UAR 3138 CNRS—MEAE).

Застосований у науковій розвідці метод мовної біографії передбачає фіксування всього мовного життя респондентів, а особливо — вузлових аспектів змін мовної ідентичності та мовної поведінки опитаних. Основи методу докладно представлено у статті Н. Кісс та Г.В. Шумицької (Кісс, Шумицька, 2023). За допомогою методу мовних біографій можна продемонструвати динаміку мовного вибору, мовних преференцій та мовної компетенції багатомовного респондента (Verschik, 2002), а отже, його доцільно використовувати для аналізу мовної адаптації українських мігрантів.

Проаналізуємо термінологічний апарат, пов'язаний із проблематикою нашого дослідження. Ідентичність, згідно з визначенням в «Енциклопедії Сучасної України», це — рівнозначність, тотожність, однаковість (ЕСУ). З огляду на це розуміємо, що у філософському та соціогуманітарному контексті ідентичність трактують як усвідомлення індивідом або спільнотою своєї належності до певної соціальної, культурної, національної чи іншої групи, а також визнання цієї належності іншими. Це складне багатоаспектне поняття, яке охоплює як особистісний, так і колективний рівень

самовизначення. У сучасних умовах ідентичність є динамічним явищем, що формується через конструювання та переосмислення власного «Я» у взаємодії із соціальним та культурним контекстом.

Поняття національної ідентичності стало предметом дослідження британського науковця Е.Д. Сміта. Зокрема, він визначив такі основні риси національної ідентичності: 1) історична територія, або рідний край; 2) спільні міфи та історична пам'ять; 3) спільна масова, громадська культура; 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів спільноти; 5) спільна економіка з можливістю пересуватися в межах національної території (Сміт, 1994). У цьому контексті нація постає не лише як юридично визначена спільнота, а передусім як спільнота, сформована крізь призму культурної самоідентифікації.

Отже, національна ідентичність — це відчуття належності людини до певної нації. Зазначимо, що в українських законодавчих актах поняття «ідентичність» зазвичай перекладають як «самобутність» (Гмиря, 2022).

Національна ідентичність виконує низку специфічних функцій на рівні окремої особистості в межах певної спільноти, основною з-поміж яких є функція консолідації, що забезпечує відчуття єдності між членами спільноти як представниками однієї національності та громадянами однієї держави. Використовуючи національні атрибути, як-от: прапори, монети, гімн, однострої, пам'ятники й церемонії, — громадянам постійно нагадують про їхню спільну історико-культурну спадщину та культурну спорідненість. Ці символи зміцнюють відчуття колективної ідентичності, надихають і мобілізують спільноту (Сміт, 1994).

Окрім того, національна ідентичність — це потужний інструмент самовизначення особистості, що надає їй орієнтири у складній соціокультурній реальності. Через ідентичність і національну культуру індивід осмислює власне місце у світі та знаходить відповідь на запитання «Хто я є?». Відкриття або переосмислення своєї культурної спадщини часто асоціюється з пошуком «автентичного Я», особливо для тих, хто відчуває втрату орієнтирів у нестабільному та мінливому сучасному світі (там само).

«Ідентичність, — як зазначає А. Гмиря, — ніколи не є завершеною: поки існують люди, які її сповідають, вона перебуває в постійній зміні, додаванні або відчуженні окремих частин» (Гмиря, 2022). Погоджуємося з думкою Е.Д. Сміта про те, що «національна ідентичність за своєю суттю багатовимірна, її ніколи не можна звести до єдиного елемента..., її не можна легко або швидко прищепити населенню за допомогою штучних засобів» (Сміт, 1994). Це твердження набуває особливої актуальності в умовах війни та міграції українців до Європи, коли культурні кордони стають розмитими, а вплив транснаціональних інформаційних потоків посилюється. Національна ідентичність формується поступово, в органічному зв'язку з традиціями та залученням громадян, що можливо лише за умови взаємодії державної політики, освіти, культури й громадянського суспільства.

Питання національної ідентичності в Україні стало особливо важливим в умовах соціально-політичних трансформацій та війни. Визначення того, ким вважають себе громадяни — українцями, європейцями, жите-

лями якогось регіону чи нащадками радянського минулого, — відображає не лише особисті погляди, а й глибші процеси у свідомості суспільства. Різні соціологічні дослідження дають змогу простежити динаміку змін у самоідентифікації населення та виявити загальні тенденції формування національної ідентичності. Наприклад, за даними опитування Інституту соціології НАН України 2020 року, майже 40 % українців тоді перебували в процесі пошуку своєї ідентичності. Більшість респондентів (61,7 %) ідентифікувала себе як громадяни України. Водночас 27,4 % назвали себе мешканцями свого населеного пункту чи регіону — села, міста або області. Незначна частка опитаних (3,4 %) досі ототожнювала себе з громадянами колишнього СРСР, що може відображати вплив минулого на свідомість частини населення (Гмиря, 2022).

За результатами соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова в червні 2024 року, помітними є зміни у свідомості населення у 2006 році та у 2024 році. Якщо у 2006 році лише 31 % респондентів передусім ототожнювали себе з Україною, то у 2024 році ця частка зросла до 53 %. Водночас спостерігаємо помітне зменшення локальної ідентичності: кількість тих, хто асоціює себе зі своїм містом чи селом, зменшилася із 44 % до 28 %. Частка тих, хто ототожнює себе з певним регіоном країни, залишилася майже незмінною (15 % у 2006 році проти 13 % у 2024 році), що свідчить про стабільність регіонального компонента ідентичності. Зазначимо, що зросла кількість громадян, які відчують себе частиною Європи — з 0,8 % у 2006 році до 3 % у 2024 році, що демонструє поступовий зсув у напрямку європейської орієнтації. Натомість ідентифікація з Радянським Союзом (1,6 %) та Росією (0,1 %) є мінімальною. Отже, якщо у 2006 році домінувала локальна ідентичність, то тепер домінує загальнонаціональна (РЦ).

До речі, за результатами опитувань Центру Разумкова, у 2024 році 94,7 % респондентів за національністю, етнічною належністю ідентифікували себе як українці, у 2000 році таких було 72 %, а у 2021 — 87,3 % (там само). З огляду на це можемо спостерігати чітку і послідовну тенденцію до зміцнення національної ідентичності серед громадян України. Це, безперечно, свідчить про глибокі зрушення в національній самосвідомості, зокрема під впливом зовнішніх викликів, збройної агресії та суспільної консолідації навколо ідеї незалежної Української держави.

Цікавим у контексті воєнних подій видається бажання або небажання людей мігрувати до інших країн. Наприклад, за результатами опитування 2024 року, здійсненого Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно із соціологічною службою Центру Разумкова, 70 % опитаних не виявили бажання емігрувати на постійне місце проживання за кордон у разі повного відкриття кордонів для всіх категорій громадян. Натомість 21 % респондентів висловили готовність покинути країну, а ще 9 % не змогли визначитися з відповіддю. Найбільшу готовність до еміграції демонструє молодь віком від 18 до 29 років — серед них таких 33 %. Зі збільшенням віку респондентів частка охочих виїхати за межі України зменшується. Серед причин, що вможливають постійне проживання за кордоном,

основними є: відсутність перспектив для особистісного та професійного розвитку (30,5 %); небезпека для життя через війну (29 %); недостатній рівень соціального захисту з боку держави (29 %); прагнення возз'єднатися з рідними (26 %); потреба забезпечити виїзд рідних і догляд за ними, які перебувають на утриманні (23 %); труднощі з працевлаштуванням відповідно до власних кваліфікацій (21 %) (ДІ).

Окрім національної ідентичності, важливою є також мовна ідентичність, яку визначають як сукупність корелятивних зв'язків мови та інших видів ідентичностей (родинної, етнічної, національної, державної) (Михальчук, 2024а, с. 247). Показниками індивідуальної мовної ідентичності є ставлення до мови, мовна свідомість, мовна поведінка. У цьому контексті важливим постає і поняття мовної інтеграції, оскільки вона впливає на мовну поведінку і мовну свідомість. В енциклопедичному словникові «Мовна політика і мовне планування» подано два визначення цього терміна: «1. Використання певної мови або варіанта мови як єдиного комунікативного засобу, що об'єднує політичну, культурну та соціально-економічну сфери життя країни. 2. Вивчення титульної національної мови з метою адаптації в мовно-культурному просторі держави» (Михальчук, 2024б, с. 254). Мовна інтеграція пов'язана з трансформацією мовної та національної ідентичностей мігрантів, що відбувається під впливом багатомовного середовища. Саме на перетині цих явищ — багатомовності, адаптації та ідентичнісних змін — і зосереджена проблематика дослідження.

Питання міграції в Україні завжди було глибоким та багатоаспектним, зумовленим як історичними, так і соціально-економічними чинниками. Ще з кінця XIX ст. українці активно емігрували з рідних земель до країн Західної Європи, Північної Америки та Росії в пошуках кращих умов життя. У XX ст. міграційні потоки посилювалися внаслідок воєн, репресій, голодомору, розпаду Радянського Союзу та економічної нестабільності незалежної України. Українська міграція до країн Європи має давню історію, що охоплює кілька хвиль: міжвоєнний період, трудова міграція і масовий виїзд після початку повномасштабної війни Росії проти України у 2022 році. Кожна із цих хвиль формувала свою специфіку адаптації, стратегії мовної поведінки та моделі збереження національної ідентичності. Однак саме остання хвиля спричинила особливо гостро проблему культурної інтеграції та ідентичності.

Предметом нашого вивчення стала ідентичність українців у Франції, де влада приділяє значну увагу збереженню власної національної мови. На відміну від України, Франція відмовилася ратифікувати Європейську хартію регіональних мов або мов меншин (Шевчук-Клюжева, 2025, с. 71) і всіяко сприяє якнайшвидшій інтеграції мігрантів у свій мовно-культурний простір. Українських дітей, як і інших нефранцузькомовних, відразу приймають до звичайних класів, де вони вивчають французьку як другу мову в педагогічному підрозділі для нефранкомовних новоприбулих учнів та студентів (Unité pédagogique pour élèves allophones arrivants, UPE2A), а для дорослих створено мовні курси, щоб покращити професійну інтеграцію переселенців (CEDEFOP, 2022). Водночас мовний бар'єр є вагомим

перешкодою для працевлаштування українців у Франції, незважаючи на їхній можливий легальний статус (Gorbach, 2024).

Аналізуючи принципи французької мовної політики, В.М. Кулик зауважував, що «головною причиною наголошення ролі національної мови є не острах регіональної фрагментації, а тривога з приводу глобалізації, яка обертається дедалі активнішим уживанням англійської» (Кулик, 2021, с. 116). Крім того, дослідник наголошував на законодавчій закріпленості вживання нормативної французької: «Закон тепер вимагає вживання не просто французької, а правильної французької, тобто відповідної приписам уповноважених термінологічних органів» (там само, с. 117). В умовах багатомовності, де домінують французька мова та мови інших мігрантських спільнот, українці опиняються перед потребою поєднувати інтеграцію до нового суспільства з прагненням зберегти рідну мову, традиції та культурну пам'ять.

Соціолінгвістичні дослідження засвідчують, що мова є не лише інструментом комунікації, а й символом колективної пам'яті та маркером ідентичності. Тому підтримка української мови в родині, освіті, релігійних і культурних осередках має визначальне значення для передавання національної ідентичності наступним поколінням. Вивчення мовних практик, самоідентифікації та ролі діаспорних організацій у цьому процесі є актуальним завданням сучасних соціолінгвістичних досліджень.

У такому контексті постає важливе запитання: як саме українці зберігають свою ідентичність у багатомовному середовищі? Сьогодні, в умовах культурного та мовного різноманіття французького суспільства, українська спільнота має вибудовувати механізми підтримки рідної мови, збереження традицій і формування культурного простору за межами батьківщини. Безсумнівно, емпіричне вивчення того, як українці, які проживають у Франції, зберігають свою національну ідентичність у багатомовному середовищі, є надзвичайно актуальним. Для з'ясування цього ми провели анкетування серед представників української діаспори різних хвиль міграції. Анкета охоплювала запитання мовної поведінки в побуті, освітньому просторі та соціальному середовищі, ставлення до української, російської, французької мов, самоідентифікації, участі в культурних та релігійних заходах української громади тощо. Зібрані дані дають змогу простежити особливості збереження і трансформації національної ідентичності серед українців у Франції, а також виявити ключові чинники, що сприяють цьому процесові або ускладнюють його.

СОЦІОДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ

Проаналізувавши анкетні дані, ми з'ясували, що серед респондентів є вихідці з усіх регіонів України, що засвідчує географічну широту вибірки та вможливає говорити про репрезентативність дослідження в контексті регіонального розподілу. Найбільшу частку становлять респонденти, які до еміграції проживали в таких регіонах, як Київщина (26,6 %), Івано-Франківщина

(23,4 %), Тернопільщина (10,9 %) та Чернівецьчина (9,4 %). Це, зокрема, свідчить про активність міграційних процесів як у столиці, так і в західних регіонах України, що традиційно мають вищу мобільність населення та тісніші історичні й культурні зв'язки з країнами Європи. Такий регіональний склад учасників дає змогу повніше оцінити мовні практики та ідентичнісні стратегії українських мігрантів у Франції зважаючи на різний соціокультурний досвід. Зауважимо, що запропоноване дослідження не є кількісним і не претендує на статистичні висновки, а кількісні показники наводимо для того, щоб читачі мали загальне уявлення про відповіді та соціальні характеристики наших респондентів, адже ми прагнемо не так отримати репрезентативну вибірку чи узагальнити результати на всю сукупність мігрантів, як проілюструвати окремі тенденції, вивчити конкретні ситуації.

Відповідь на запитання «Коли ви переїхали до Франції?» дала змогу розділити учасників за хвилями міграції. Аналіз засвідчив, що найбільша частка мігрантів прибула до Франції після 2022 року у зв'язку з початком повномасштабної війни в Україні (62,5 % опитаних). Водночас досить значна кількість респондентів зазначила попередні періоди переїзду: дехто емігрував у 2014—2021 роках на тлі анексії Криму та війни на сході України (20,3 %), а також до 2014 року (17,2 % респондентів) — здебільшого з економічних мотивів. Таке розподілення враховує часовий фактор у вивченні мовної адаптації та ідентичности: новоприбулі мігранти здебільшого зосереджені на збереженні зв'язку з Україною, тоді як тривале перебування за кордоном корелює з більшою інтеграцією та змішаними мовними практиками.

Аналіз вікових особливостей учасників анкетування дав змогу окреслити соціодемографічний портрет опитаних українських мігрантів у Франції, серед яких — респонденти молодші ніж 20 років та старші ніж 50. Однак найчисленнішою є група осіб у віковому діапазоні 30—50 років (67,2 %). Саме цей сегмент становить активну частину населення, що найчастіше мігрує з економічних або безпекових причин, а також бере участь у процесах адаптації, працевлаштування та соціалізації в новому середовищі. Меншою мірою представлені респонденти віком понад 50 років (7,8 %). Людей до 30 років у нашій вибірці виявилось 30 %. Вікова розмаїтість респондентів уможливорює дослідити особливості мовної адаптації, ідентичности та відмінності у ставленні до української мови залежно від віку.

У гендерному складі респондентів домінують жінки — 98,4 %. Такий результат цілком узгоджується із загальною тенденцією останніх хвиль вимушеного переселення, зокрема після 2022 року, коли через воєнний стан чоловіки призовного віку не мали змоги покинути територію України. Як наслідок, жінки (часто разом із дітьми) стали основними учасницями нової міграційної хвилі, що має безпосередній вплив на соціолінгвістичні аспекти адаптації: мовні практики в родині, виховання дітей, участь у культурному житті діаспори та передавання ідентичности. Такий гендерний дисбаланс також варто взяти до уваги під час інтерпретації результатів дослідження, зокрема щодо ролі жінок як носіїв і передавачів національно-культурних цінностей в умовах еміграції.

ДИНАМІКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МОВНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ІНФОРМАНТІВ

На запитання «*Ким ви себе усвідомлюєте за національністю?*» більшість респондентів (97 %) відповіла «*українцями*». Високий відсоток самоідентифікації з українською нацією свідчить про стійке збереження національної ідентичності навіть в умовах тривалої або вимушеної міграції. Це особливо показово з огляду на перебування в багатомовному та мультикультурному середовищі Франції, де природною є певна мовно-культурна адаптація до нового соціального контексту.

Отримані дані підтверджують тезу про те, що національна ідентичність є важливим елементом самовизначення українських мігрантів незалежно від тривалості перебування за кордоном. Цей результат також може свідчити про зростання патріотичних настроїв у зв'язку з війною та посиленням національної згуртованості. Зазначимо, що етнічна самоідентифікація тісно пов'язана з мовною поведінкою. Це підтверджують подальші відповіді респондентів щодо використання української мови в побуті та родині.

Водночас респонденти усвідомлюють, що перебувають в іншому мовно-культурному середовищі й не можуть повністю бути зануреними в український контекст. Наприклад, респондентка А. (29, Полтава, з 2022 року)¹ розуміє, що мова є одним із ключових критеріїв ідентичності, проте, хоч і вважає українську рідною, не може постійно нею спілкуватися. А. зазначає, що, незважаючи на розбіжність між рідною мовою і мовою повсякденного спілкування, для неї важливо, щоб її вважали «такою самою українкою, як і тих, хто перебуває в Україні»:

І². Чи вплинула мовна ситуація в країні, у якій ви перебуваєте, на Вашу мовну ідентичність? Ким ви себе вважаєте?

А. Українка. Але зараз мене бісять оці питання, кого ви вважаєте українцем, що потрібно для того, щоб бути українцем. Це такий розкол, що страшене! Просто недавно нам скинула подруга в чат опитування, що кого ви вважаєте українцем? Там проводили українська молодь чи польська молодь, і там було таке визначення, грубо кажучи, треба говорити українською, святкувати українські свята, платити податки в Україні і ще щось. І виходить так, що за оцими всіми 7 чи 8 пунктами я була (сміється), мабуть, за одним пунктом тільки українка, тому що, наприклад, там так було сформовано, що не просто ти говориш українською, а в побуті постійно вживаєш українську мову. Але я не вживаю в побуті постійно українську мову, тому що я говорю з хлопцем англійською, тобто по цим критеріям я повністю не підхожу.

І. Ваша ідентичність не змінилася? Ви не вважаєте себе французькою?

А. Неее! Але я... я усвідомлюю, що є розрив між українцями, які знаходяться в Україні, і українцями, які знаходяться за кордоном, бо ми живемо в різних контекстах.

¹ Тут і далі після прикладів у дужках коротко подано інформацію про респондентів — вік, місце, з якого переїхали, період еміграції. У прикладах збережено граматику інформантів.

² Тут і далі — І. — інтерв'юер.

Особливою ознакою опитаної групи представників сучасної хвилі української міграції до Франції є високий рівень освіти. Якщо для трудової міграції було характерне домінування населення з базовою або середньою освітою, то нині спостерігаємо якісну зміну соціального складу мігрантів. Зокрема, за результатами нашого анкетування, 40,6 % респондентів мають повну вищу освіту (ступінь бакалавра чи магістра), а ще 11 % — науковий ступінь (кандидат або доктор наук). Це свідчить про те, що до Франції емігрують особи, які не лише шукають захист від війни, а є висококваліфікованими фахівцями, здатними брати активну участь у соціальному, освітньому та професійному житті суспільства.

Визначення рідної мови є одним з основних параметрів вивчення мовної ідентичності мігрантів. За результатами анкетування, 76,6 % респондентів вважають рідною мовою українську, 4,7 % — російську, 17,2 % назвали рідними обидві мови (українську і російську), а 1,6 % обрали варіант *«важко відповісти»*. Ці дані підтверджують домінування української мови як основного елемента самоідентифікації серед мігрантів, навіть з огляду на двомовність, характерну для багатьох регіонів України. Водночас незначна частка тих, хто визначає російську як єдину рідну, наголошує на зменшенні ролі російськомовної ідентичності серед українських мігрантів у новому соціокультурному контексті, зокрема після 2022 року.

У межах дослідження ми також поставили респондентам запитання: *«Як ви розумієте поняття «рідна мова»?»,* аби з'ясувати, які критерії українські мігранти застосовують для самовизначення мовної належності. Отримані відповіді виявили суттєве розмаїття тлумачень цього поняття, що підтверджує багатовимірність мовної ідентичності. За результатами анкетування, найбільша частка респондентів (25 %) визначає рідну мову як *«мову моєї держави»*, що свідчить про формування національно орієнтованої ідентичності, де мовна належність співвідноситься із громадянською. 23,4 % опитаних відповіли, що рідна мова — це *«мова моєї національності»*, підкресливши етнокультурний аспект мовної ідентичності. Для 15,6 % рідна мова — це *«перша засвоєна мова»*, такий самий відсоток респондентів (15,6 %) пов'язує рідну мову з *«мовою своєї родини»*, тобто з практикою сімейної комунікації. 14,1 % вважають рідною *«основну мову свого спілкування»*, що демонструє прагматичний, функційний підхід до розуміння цього поняття. Дехто з респондентів на це запитання дав відкриті відповіді, як-от: *«Це і мова моєї родини, і перша засвоєна мова, і основна мова мого спілкування»* (понад 50, Харків, після 2022 року); *«Це мова держави обов'язково, і на всіх рівнях. Це мова моєї національності»* (31—40, Тернопіль, після 2022 року); *«Це мова, яка дала мені життєві цінності, на яких будується моє життя, мова моїх батьків, мова, якою я розмовляю зі своєю дитиною, мова, якою я молюся, мрію, думаю, висловлюю свої почуття, співаю. Це «наймоїша» мова:»* (31—40, Київ, після 2022 року); *«Мова мого серця і мова моїх думок, мова моїх колісок»* (понад 50, Харків, після 2022 року).

Інтерв'ю дещо докладніше розкривають те, як респонденти розуміють рідну мову. Наприклад, інформантка А. (29, Полтава, між 2014 і 2022 ро-

ками) уважає, що рідна мова — це «*основна, базова мова*», але на прохання інтерв'юера уточнити, чи змінилося її розуміння цього поняття (адже А. тепер здебільшого спілкується англійською та французькою), вона пояснила, що все одно українська є її рідною мовою, бо А. знає її досконало, натомість може не знати певних рідковживаних слів або слів на позначення деяких понять культури з мови свого повсякденного спілкування. Тобто рідна мова в її розумінні — це «*основна, базова мова*», яку респондентка знає бездоганно, знає не тільки базову лексику, потрібну для повсякденної комунікації, а й застарілу, діалектну тощо. Рівень знання мови для декого є одним із критеріїв мовної самоідентифікації.

Отже, поняття «рідна мова» у свідомості українських мігрантів у Франції охоплює як біографічні, так і ідеологічні та ідентифікаційні складники. Це вказує на складну природу мовної самоідентифікації в умовах багатомовного середовища та соціокультурної трансформації.

На запитання «*Чи змінилося протягом Вашого життя Ваше розуміння того, що таке рідна мова?*» більшість респондентів (60,9 %) відповіла негативно, тобто їхнє уявлення про рідну мову було стабільним. Це свідчить про стійкість мовної самоідентифікації для значної частини українських мігрантів. Водночас понад чверть опитаних (26,6 %) зазначили, що їхнє розуміння рідної мови змінилося. Цікаво, що так відповіли люди з різних областей, як-от: Івано-Франківської, Тернопільської, Київської, Черкаської, Донецької. Ідеться про респондентів різного віку, зокрема й тих, хто в повсякденному житті використовує як українську, так і російську мови. Це підтверджує складну й динамічну природу мовної ідентичності, яка може змінюватися під впливом життєвих обставин, середовища або переосмислення власного досвіду.

У відкритих коментарях респонденти зазначали, що такі зміни відбулися під впливом соціальних і політичних подій, зокрема після Революції Гідності та повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році: «*Першу половину свого життя, в Україні, я спілкувалася виключно російською мовою, а українську вивчала у школі як іноземну... Во Франції спілкуюсь французькою. Після початку повномасштабної війни я відмовилась розмовляти російською навіть з родиною...*» (41—50, Донецчина, після 2014 року); «*Мова — це не тільки спосіб вираження, це звичай, це історія народу. Це першоджерело зародження нації*» (31—40, Закарпатська обл., після 2022 року); «*До війни я однаково використовувала і російську (здебільшого на роботі), і українську мову (здебільшого в сім'ї). Після початку війни я використовую виключно українську мову, так як для мене завжди рідна мова була українська мова*» (41—50, Київська обл., після 2022 року); «*Якщо ми українці, то повинні розмовляти українською і ніколи її не забувати*» (21—30, Івано-Франківська обл., після 2014 року); «*Не спілкуюся мовою окупантів після 2022*» (41—50, Черкаси, після 2014 року). У цих випадках відбувалося переосмислення мовної ідентичності, що виявилось в переході з російської до української як домінантної мови, мови самоідентифікації. Ця тенденція демонструє, що рідна мова виходить за межі суто біографічної категорії і водночас може переосмислюватися як по-

тужний символ спротиву або солідарності. Ще 12,5 % респондентів обрали варіант *«важко відповісти»*, що може вказувати на амбівалентність мовного досвіду, двомовне середовище дитинства або відсутність чіткого самовизначення мовної ідентичності.

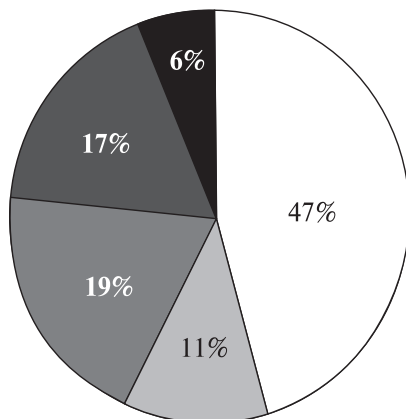
ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВНИХ ПРАКТИК І МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У БАГАТОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Під впливом повномасштабної війни суттєво змінилося ставлення українців у Франції до української та російської мов. 48,4 % опитаних зазначили, що їхнє ставлення до української мови поліпшилося або значно поліпшилося, для 51,6 % — лишилося без змін. Натомість ставлення до російської мови значно погіршилося (54,7 %) або погіршилося (20,3 %), що сумарно становить аж 75 % респондентів (для 25 % опитаних — лишилося без змін). Безумовно, такі зміни у ставленні до мов позначилися на мовній поведінці інформантів. Багато опитаних принципово перейшло на українську мову після початку повномасштабної війни, навіть ті, які задовго до 2022 року проживали у Франції. На запитання *«Чи відомі Вам ситуації, коли українці у Франції принципово відмовлялися використовувати російську мову під впливом війни?»* 73,4 % опитаних відповіли ствердно: *«Я цей випадок, повністю перейшла, мої друзі також»* (до 20, Київ, між 2014 і 2022 роками); *«Моя дитина принципово не спілкується російською»* (понад 50, Київ, після 2022 року); *«На мові фашистів я не розмовляю, чула я такі відповіді»* (41—50, Запоріжжя, після 2022 року); *«Як приклад, моя мама працює в магазині, куди часто приходять російськомовні люди, і вона завжди каже, що вона їх не розуміє і спілкується тільки французькою»* (до 20, Івано-Франківська обл., після 2022 року); *«Знайома з жінкою-волонтером, яка проживає у Франції вже більше 20 років. Після початку війни в Україні вона та вся її сім'я перейшли на виключно українську мову»* (41—50, Київ, після 2022 року); *«Всі мої знайомі, які раніше спілкувались, принципово перейшли на українську і обмежили любий російськомовний контент у інтернеті»* (31—40, Хмельницький, після 2022 року); *«Маємо в нашій церкві дві жінки (одну з Херсона, а одну з Харкова), які вже зараз стали говорити українською. Я не знаю, як у сім'ї, але принаймні в середовищі друзів — так»* (31—40, Київ, після 2022 року); *«Знайомі з Одеської області свідомо і добровільно почали розмовляти українською»* (21—30, Чернігів, після 2022 року); *«Ми всі перейшли на українську у діаспорі, але з близькими я продовжую спілкуватися російською, бо володію нею краще, вона в мене перша засвоєна мова, це мова моєї мами, мова дитинства»* (41—50, Дніпро, до 2014 року). Тут можна провести паралелі з мовною ситуацією в Україні, де також зафіксовано приклади принципової відмови етнічних українців (і не тільки) від російської мови, насамперед у публічному просторі.

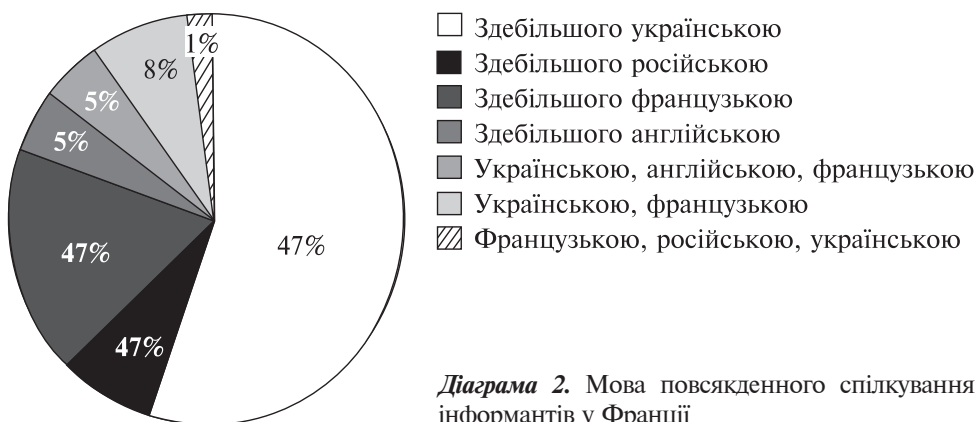
На підставі аналізу результатів анкетування та інтерв'ю, припускаємо, що перебування у Франції та усвідомлення принципів французької мовної

політики впливає на мовну свідомість українських переселенців, зокрема щодо ролі та використання державної мови в суспільстві. Цікавими є відповіді респондентів на запитання *«На Вашу думку, що Україна може запозичити у Франції стосовно функціонування державної мови (французький досвід регулювання мовних питань)?»*, пор.: *«Є державна мова, хочеш тут жити — вчи її, але в приватному спілкуванні спілкуйся, якою хочеш»* (21—30, Полтава, між 2014 і 2022 роками); *«Гордість за мову, історію, коріння»* (31—40, Київ, до 2014 року); *«Французи люблять свою мову. Неодноразово я чула: ви краще говорите ламаною французькою ніж хорошою англійською»* (41—50, Івано-Франківська обл., до 2014 року); *«Вони маньязи своєї мови»* (41—50, Харків, після 2022 року); *«Всі назви кафе — різні заклади на державній мові»* (31—40, Київ, після 2022 року); *«У Франції багато іммігрантів, здебільшого арабська мова звучить на кожному кроці. Але в жодній державній установі немає інших мов, крім французької, їхньої рідної»* (41—50, Івано-Франківськ, до 2014 року); *«Зробити більш жорсткий контроль за використанням української мови та просувати більше її через освіту»* (до 20, Івано-Франківська обл., після 2022 року); *«Всюди, на державному рівні, в магазинах, в аптеках, в лікарнях, в метро... скрізь французька мова. Не кажучи вже про державні установи. Саме суспільство налаштоване на вивчення французької мови. Траплялись ситуації, коли французи відмовлялись переходити на англійську, давали пояснення в тих чи інших питаннях виключно французькою. Це стимулює адаптуватися і вчити мову. Є спеціальні безкоштовні курси французької мови для початківців, після яких емігрант має більші можливості для працевлаштування»* (41—50, Бровари, після 2022 року); *«Перше — це викорінення англіцизмів. Здебільшого відповідають лише на питання, запити тощо виключно французькою»* (41—50, Київ, після 2022 року); *«Французи ні під кого не підлаштовуються»* (31—40, Чернівці, після 2022 року). Інформанти особливо наголошують на доступності вивчення державної мови у Франції: є безліч безкоштовних курсів французької, а дехто з роботодавців навіть оплачує працівникам години вивчення французької так само, як звичайні робочі. Крім того, є організації, які сприяють зануренню мігрантів не тільки в мовний, а й у культурний контекст: *«Також у Франції є асоціація, яка вже багато разів запрошує мене і моїх друзів на вистави французькою мовою, художні виставки та інші культурні заходи. Це дає змогу людям, які не мають достатньо коштів, але мають потребу і зацікавленість, знайомитися з національною культурою. Цей досвід варто переймати і втілювати в Україні»* (31—40, Київ, після 2022 року). Усе це стимулює переселенців якнайшвидше інтегруватися у французьке суспільство. До того ж, французи дбають про виховання патріотизму в дітей, зокрема й у дітей мігрантів: *«Запозичити треба у Франції її досвід у викладанні дітям історії та плекання патріотизму з перших років життя. Наприклад, про Нормандську висадку 1944 року є безліч книжок для різних вікових груп, навіть у вигляді коміксів та манги, аби вони читали. Також у школах є 15-хвилинне обов'язкове читання французькою, щоб заохотити читати»* (41—50, Київ, після 2022 року).

- Тільки українською
- ▒ У більшості ситуацій українською
- Однаково українською і російською
- У більшості ситуацій російською
- Тільки російською

Діаграма 1. Мова повсякденного спілкування інформантів до еміграції

Діаграма 2. Мова повсякденного спілкування інформантів у Франції

На діаграмах 1 і 2 продемонстровано, якими мовами послуговувалися респонденти до переїзду до Франції і які мови вони використовують тепер.

До еміграції більшість опитаних спілкувалася тільки українською (47 %) або в багатьох ситуаціях українською (11 %). Переважно або тільки російською сумарно розмовляли 23 % респондентів, 19 % послуговувалися обома мовами. Зрозуміло, що після переїзду до Франції було фактично неможливо спілкуватися в повсякденні тільки українською чи тільки російською. У мовних практиках українців з'явилися ще 2 мови — французька (державна мова) і англійська (як засіб міжетнічної комунікації). Помітно, що суттєво зменшилася кількість відповідей, у яких фігурувала російська мова: лише 8 % респондентів зазначили, що спілкуються здебільшого російською, і 1 % зауважив, що послуговується трьома мовами — французькою, російською і українською. Натомість здебільшого українською розмовляють 55 % опитаних, ще 8 % використовують українську і французьку, 5 % — українську, англійську і французьку, тобто загалом у мовних практиках 68 % респондентів є українська мова, що більше, ніж було до еміграції. Водночас майже ніхто не відповів, що продовжує однаково послуговуватися і українською, і російською мовами, як це було в Україні: українсько-російський білінгвізм трансформувався в інші різновиди білінгвізму чи навіть полілінгвізм.

Дослідниця адаптації українських вимушених мігрантів у Німеччині Н. Кісс випрацювала різні сценарії динаміки українсько-російського білінгвізму в діаспорі: «Сценарій 1. Українсько-російська двомовність замінюється німецько-українською двомовністю. Сценарій 2. Українсько-російська двомовність замінюється німецько-російською двомовністю. Сценарій 3. Українсько-російська двомовність залишається в діаспорі. Сценарій 4. У діаспорі розвивається німецько-українсько-російська тримовність. Сценарій 5. Українсько-російська двомовність замінюється німецькою одномовністю. Сценарій 6. Після повернення в Україну німецька мова стає частиною повсякденної багатомовності» (Kiss, 2025, р. 221). Уважаємо, що ці сценарії можна застосувати й для мігрантів у Франції, замінивши компонент “німецька мова” у класифікації Н. Кісс на “французька мова”. Погоджуємося з дослідницею, що про домінування якогось із сценаріїв ще говорити зарано, проте все-таки можемо припустити: у французькому контексті згодом, найімовірніше, розвинуться 1, 2 і 5 сценарії.

За результатами опитування, українці у Франції спілкуються українською мовою переважно вдома із сім’єю, друзями, з усіма іншими українцями, особливо на гуртках для дітей, у Пласті, в українських установах. Хоч мовна ідентичність респондентів здебільшого не змінилася, кількість ситуацій, у яких можна практикувати українську мову, звісно, зменшилася, і, як наслідок, ймовірно погіршення і мовної компетенції переселенців. Дехто з респондентів, зокрема тих, хто має вузьке коло знайомих серед українців у Франції, зауважив, що тепер гірше знає українську, ніж до переїзду за кордон:

І. Чи змінилося Ваше спілкування рідною мовою після переїзду за кордон? Її стало більше чи менше у вашому повсякденному житті?

Н. Ну я коли говорю українською мовою, я більше туплю, тому що я її не викори... я говорю українською мовою лише з мамою або з татом по телефону. Ну там з друзями можу говорити, але ми рідко говоримо. Можу переписуватися, можу щось шукати... Коли споживати контент, то я споживаю контент україномовний, багато, але мені здається, що я раніше говорила краще. Ну це думаю, як перекласти слово. Особливо ввечері, коли я втомлена, я говорю з мамою, і потім є якесь слово, яке я знаю, наприклад, англійською або, наприклад, я їй переказую щось, що в мене сталося там у Франції французькою, і є якесь слово, яке я дуже довго думаю, як перекласти українською (29, Полтава, між 2014 і 2022 роками).

Таких проблем не виникає в тих інформантів, які залучені до діяльності української діаспори, беруть участь у культурних заходах, організованих українцями, себто мають змогу активно використовувати українську не лише в межах сім’ї.

На запитання «Чи відчуваєте Ви глибший зв’язок з українською мовою та культурою у зв’язку з війною?» 55 % інформантів відповіли ствердно: «За кордоном, я більше чую української мови, ніж в Україні. Моя дитина почала більше використовувати українську, ніж в Україні (в Україні, коли у школі вчитель викладає українською, а в інший час спілкується з дітьми російською та ще багато дітей між собою спілкується теж російською; і, порівнюючи сімейні відео тоді і

зараз, то дитина використовує здебільшого українську, бо у більшості діаспора складається з українців із Західної України)» (41—50, Київ, після 2022 року). Інформанти також говорять, що більше читають історичні матеріали щодо мовного питання; цікавляться українськими традиціями; хочуть дізнаватися про видатних осіб українського походження; краще розуміють українську історію та політику й те, чому влада Російської імперії та СРСР забороняла українську мову й забороняє досі в сучасній Росії. До того ж, їм доводиться багато розповідати французам про українську культуру та історію.

Для деякого зв'язок з українською мовою та культурою відчутний передусім через наявність у Парижі української церкви та організацій при ній: *«Перший час, коли ми опинилися у Франції, я почувалася сумно, тривожно і спантеличено, розуміючи, що не маю доступу до українського середовища та українських книг. Усе змінилося, коли ми дізналися, що в Парижі є українська церква, а при ній українська суботня школа для дітей, українська бібліотека. Це все дало мені радість, завзяття і відчуття, що і тут я вдома»* (31—40, Київ, після 2022 року); *«Для старших жінок із Херсона та Харкова, з інших міст українська церква стала зараз чи не єдиним місцем, куди вони можуть і хочуть іти. Тут вони почуваються любленими і потрібними, хоч за українською домівкою незмінно сумують»* (31—40, Київ, після 2022 року).

Зауважимо, що у зв'язку з повномасштабною війною інформанти почали більше дбати про збереження мовної і національної ідентичностей своїх дітей, спілкуватися з дітьми українською: *«Намагаюсь в цікавій формі більше розповідати своїм дітям про історію. Інколи дивимось разом. Підкидаю їм постійно багато україномовного контенту в Інстаграм, Телеграм, YouTube. Зараз почала багато згадувати і розказувати дітям, що розповідала нам в дитинстві моя бабуся про голодомор, про важке життя. Також намагаємось святкувати національні українські свята, печемо паски, красимо яйця, гадаємо 13 грудня на свято Андрія»* (41—50, Бровари, після 2022 року).

ТИПИ ІДЕНТИЧНІСНИХ СТРАТЕГІЙ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У ФРАНЦІЇ

За результатами аналізу матеріалу дослідження виокремлюємо 5 ідентичнісних стратегій українських мігрантів у Франції, що відображають різний ступінь збереження чи трансформації національної та мовної ідентичностей:

1. *Стратегія активного збереження української ідентичности*: максимальне (наскільки це можливо) використання української мови в побуті, вихованні дітей; залучення до діяльності діаспори, церкви, інших громадських організацій; участь у культурних заходах, громадській діяльності; активне споживання українськомовного контенту.

2. *Стратегія переосмислення ідентичности на користь української*: перехід із російської мови чи білінгвізму до принципового використання української під впливом війни; зміна уявлення про рідну мову та її значення; переосмислення національної належності на користь української, усвідомлення важливості ідентифікації з Україною.

3. *Стратегія гібридної ідентичності*: поєднання української та французької ідентичностей; багатомовність у повсякденному спілкуванні; підтримка культурного зв'язку з Україною, але відкритість до нової культури.

4. *Стратегія прагматичної адаптації*: збереження української ідентичності, проте зміна мови повсякденного спілкування (перехід на французьку чи англійську); залежність мовної поведінки від побутових чи професійних потреб; слабкий контакт з українським середовищем у Франції.

5. *Стратегія поступової асиміляції*: зниження компетенції в українській мові через обмежене мовне середовище, мінімальну участь у діяльності діаспори, слабкий зв'язок з Україною; забування рідної мови.

Отже, дослідження засвідчує, що мовна адаптація українських переселенців до французького суспільства нерозривно пов'язана з їхнім прагненням зберегти як мовну, так і національну ідентичність. Національна ідентичність виявляється у стійкому самоусвідомленні мігрантів як українців, у підтримці зв'язку з українською історією, культурою, традиціями, участі в громадському й церковному житті діаспори. Вона може зберігатися (а іноді й посилюватися) незалежно від того, якою мовою переважно спілкується особа. Мовна ідентичність є динамічнішою і залежною від умов комунікації в новому соціумі.

Значна частина опитаних (особливо вихідців із західних і центральних областей України) демонструє високий рівень національної самоусвідомленості, а для багатьох (навіть тих, хто емігрував до 2014 року) війна стала каталізатором повернення до української мови або її активного використання. Це підтверджує тезу про те, що мова в умовах міграції, а особливо міграції, спричиненої війною, виконує не лише комунікативну, а й символічну функцію — носія колективної пам'яті та ідентифікатора з Батьківщиною.

У французькому контексті слід чітко відрізняти статус української та російської мов як материнських ідіомів від французької та англійської мов, які виконують функції офіційної мови або мови міжетнічної комунікації. Французька мова є державною, і її активно впроваджують через інституційні механізми інтеграції мігрантів, тоді як англійська часто є мовою-посередником у перехідний період адаптації. Проте жодна з них, на відміну від української, не є для переселенців маркером національної ідентичності. Мовна багатоманітність у середовищі українських мігрантів у Франції не зводиться лише до прагматичного використання кількох мов. Вона відображає складну взаємодію між практичними потребами, ціннісними орієнтирами та ідентифікаційними процесами.

Збереження мовної ідентичності в умовах міграції є не тільки індивідуальним вибором, а й соціокультурним процесом, що залежить від доступності українськомовного простору, участі в діаспорному житті, а також впливу соціально-політичних подій. У дослідженні не зафіксовано прикладів абсолютної асиміляції українських мігрантів чи відмови від української ідентичності. Навпаки, опитані виявляють стійкість національної ідентичності, часто переосмислюють її в напрямі глибшого зв'язку з Україною.

Проте вони, намагаючись зберегти чи посилити цей зв'язок, зазнають труднощів, оскільки бракує ресурсів, зокрема ширшого доступу до українського культурного середовища, освітніх або мовних програм безпосередньо у Франції. Для того щоб зберегти мовну та національну ідентичності українців у еміграції, потрібна залученість української влади до розв'язання цих проблем, наприклад, підтримка культурних центрів, фінансування суботніх шкіл, поширення української літератури, кіно та медіаконтенту, сприяння громадським ініціативам (приміром, проектам діаспори), освітня, інформаційна та психологічна підтримка українською мовою.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення мовної соціалізації дітей у діаспорі, трансформації мовної ідентичности в умовах тривалого перебування за кордоном, а також на порівняння різних національних моделей інтеграції мігрантів у багатомовне середовище.

Статтю отримано 18.07.2025

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ДІ — Україна єдина: національна належність, ідентичність, мова та державні атрибути — всеукраїнське опитування. (2024). Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. <https://surl.li/ufyziz> (дата звернення: 25.06.2025).

ЕСУ — *Енциклопедія Сучасної України*. (2014). <https://esu.com.ua/article-13770> (дата звернення: 16.06.2025). <https://doi.org/10.37068/b/966022074x>

РЦ — Ідентичність громадян: тенденції змін (червень 2024). *Разумков Центр*. <https://surl.li/uuxdbm> (дата звернення: 23.06.2025).

УкрІнф. — Ідентичність громадян України: тенденції змін. (2024). *УКРІНФОРМ*. <https://surl.li/gteyel> (дата звернення: 23.06.2025).

CEDEFOP — Франція: інтеграція українських біженців. (2022). *European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP)*. <https://surl.lu/bojmeh> (дата звернення: 25.06.2025).

ЛІТЕРАТУРА

Гмиря А. (2022). Ідентичність: як зрозуміти, що я українець? *Радіо Свобода*. <https://surl.li/yjdnej> (дата звернення: 15.05.2025).

Кісс Н., Шумицька Г. (2023). Соціолінгвістичний метод мовної біографії та практика його застосування на Закарпатті. *Соціальне у мові та мова в соціумі: монографія на пошану доктора філологічних наук, професора Лариси Масенко* (с. 83—133). Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Кулик В. (2021). *Мовна політика в багатомовних країнах. Закордонний досвід та його придатність для України*. Київ: Дух і Літера.

Михальчук О. (2024а). Мовна ідентичність. *Мовна політика і мовне планування. Енциклопедичний словник* (с. 247—249). Київ: Академперіодика.

Михальчук О. (2024б). Мовна інтеграція. *Мовна політика і мовне планування. Енциклопедичний словник* (с. 254—255). Київ: Академперіодика.

Сміт Е.Д. (1994). *Національна ідентичність*. Київ: Основи. <http://litopys.org.ua/smith/smi02.htm> (дата звернення: 15.06.2025).

Шевчук-Клюжева О.В. (2025). Імплементация європейських стандартів мовної різноманітності в контексті української мовної політики. *Закарпатські філологічні студії*, 2 (39), 68—73. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.11>

- Gorbach D., Polishchykova Y., Ryabchuk A. (2024). Elusive privilege: class, race and gender in Ukrainian war migrants' (un)employment in France. *Dialectical Anthropology*. <https://doi.org/10.1007/s10624-024-09754-8>
- Kiss Nadiya. (2025). Translanguaging of Ukrainian forced migrants in Germany and scenarios of Ukrainian-Russian bilingualism dynamics in the diaspora. H. Shumytska, A. Krouglov (Eds.), *Мови та культури під час війни: Колективна монографія = Languages and cultures in times of war: Collective monograph* (p. 207—225). Uzhhorod: Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet.
- Verschik A. (2002). Linguistic Biographies of Yiddish Speaker in Estonia. *Folklore (Tartu)*, 20, 38—52.

Статтю отримано 18.07.2025

REFERENCES

- Gmyria, A. (2022). Identity: how to understand that I am Ukrainian? *Radio Svoboda* (25.07.2022). Retrieved May 15, 2025 from <https://surl.li/yjdnej> (in Ukrainian).
- Gorbach, D., Polishchykova, Y., & Ryabchuk, A. (2024). Elusive privilege: class, race and gender in Ukrainian war migrants' (un)employment in France. *Dialect Anthropol.* <https://doi.org/10.1007/s10624-024-09754-8>
- Kiss, N., & Shumytska, H. (2023). *Sociolinguistic method of language biography and the practice of its application in Transcarpathia. Social in language and language in society: a monograph in honor of Doctor of Philological Sciences, Professor Larisa Masenko* (pp. 83—133). Kyiv: Vydavnychiy dim “Kyievo-Mohylianska akademiia” (in Ukrainian).
- Kiss, Nadiya. (2025). Translanguaging of Ukrainian forced migrants in Germany and scenarios of Ukrainian-Russian bilingualism dynamics in the diaspora. H. Shumytska, A. Krouglov (Eds.), *Мови та культури під час війни: Колективна монографія = Languages and cultures in times of war: Collective monograph* (pp. 207—225). Uzhhorod: Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet.
- Kulyk, V. (2021). *Language policy in multilingual countries. Foreign experience and its applicability to Ukraine*. Kyiv: Dukh i Litera (in Ukrainian).
- Mykhalchuk, O. (2024a). Movna identychnist. B. Azhniuk (Ed.), *Language policy and language planning. Encyclopedic dictionary* (pp. 247—249). Kyiv: Akadempriodyka (in Ukrainian).
- Mykhalchuk, O. (2024b). Language integration. B. Azhniuk (Ed.), *Language policy and language planning. Encyclopedic dictionary* (pp. 254—255). Kyiv: Akadempriodyka (in Ukrainian).
- Shevchuk-Kliuzheva, O.V. (2025). Implementation of european standards of linguistic diversity in the context of Ukrainian language policy. *Transcarpathian Philological Studies*, 2 (39), 68—73. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.11>
- Smith, E.D. (1994). *National Identity*. Kyiv: Osnovy. Retrieved June 15, 2025 from <http://litopys.org.ua/smith/smi02.htm> (in Ukrainian).
- Verschik, A. (2002). Linguistic Biographies of Yiddish Speaker in Estonia. *Folklore (Tartu)*, 20, 38—52.

Received 18.07.2025

Ivanna Tsar, Candidate of Sciences in Philology, Researcher
in the Department of Stylistics, Culture of Language and Sociolinguistics
Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine
4 Mykhailo Hrushevskiy St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: tsar.ivanna5@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9764-5758>
Natalia Matveieva, PhD, Lecturer of the Department
of the Ukrainian Language and Slavistics
Ternopil Volodymyr Hnaituk National Pedagogical University
2 Maxyma Kryvonosa St., Ternopil 46027, Ukraine
E-mail: natalya_matveieva@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6290-9381>

PRESERVING THE IDENTITY OF UKRAINIAN MIGRANTS IN FRANCE

The article is devoted to outlining the dynamics of national and language self-identification among forced Ukrainian migrants in the multilingual environment of France. It characterizes changes in their language behaviour and language awareness in the context of integration into the French sociolinguistic and cultural space.

The basis of our study are the interviews with Ukrainians in France, recorded in the form of language biographies, the results of a questionnaire with open-ended responses, as well as participant observation of the language behaviour of Ukrainians in France.

The study demonstrates that language adaptation among Ukrainian migrants is closely tied to their desire to preserve their mother tongue, culture, and identity. The research identifies typical identity strategies employed by migrants to navigate between integration and cultural preservation.

The results of the study confirm the fact of a high level of national self-awareness among participants. For many, the war became a catalyst for returning to the Ukrainian language or increasing its usage. Language, therefore, is seen not only as a communicative tool but also as a symbolic marker of collective memory and homeland. Maintaining language identity in migration is not solely a personal choice but also a sociocultural process influenced by access to Ukrainian-language environments, involvement in diaspora communities, and national events.

To sum it up, we can identify five identity strategies of Ukrainian migrants in France, reflecting varying degrees of preservation or transformation of national and language identity. No cases of complete assimilation or abandonment of Ukrainian identity were recorded. On the contrary, respondents display resilience and, in many cases, a redefined and strengthened connection to Ukraine. However, they often face challenges due to limited access to Ukrainian cultural, educational, or linguistic resources in France.

Keywords: *language consciousness, identity, multilingualism, language behaviour, language integration, Ukrainian migrants.*